

Тетяна ЧОНКА
кандидат філологічних наук
доцент кафедри філології (українське відділення)
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5567-813X>
e-mail: tchonka14@gmail.com

ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РАДЯНСЬКОЇ ДІЙНОСТІ В ДЕТЕКТИВНОМУ РОМАНІ АНДРІЯ КОКОТЮХИ «ТАЄМНЕ ДЖЕРЕЛО»

Здійснено цілісний проблемно-тематичний аналіз детективного роману сучасного українського письменника Андрія Кокотюхи «Таємне джерело». Проаналізовано багатогранність висвітлення радянських реалій на всіх рівнях, представлених у тексті: ідейно-тематичному, мовно-стильовому та пообразному. Акцентовано на своєрідності авторської манери митця у зображенні непривабливої жорстокої життєвої правди часів СРСР, переданої легкою емоційно забарвленою мовою у формі захопливого детективного сюжету з елементами української готики.

Констатовано, що в романі масштабно висвітлено реалії радянської дійсності від побутових до філософських: ідеологічна нетерпимість антигуманної влади, її боротьба з релігією та інакомисленням, політичний тиск у всіх сферах суспільного життя, вторгнення в особисте буття людини, масові заслання до Сибіру та насильницька смерть у психлікарнях, брехливість засобів інформації, відносини Америки й СРСР, війна в Афганістані, всемогутність і безкарність політичних діячів, зловживання службовим становищем тощо.

Акцентовано на мовній специфіці твору: застосування історизмів визначеної епохи, діалектизмів місцевості, де відбуваються події (Тернопіль, Львівщина), полонізми дають можливість читачеві глибше зануритися в хронотоп роману; для привернення уваги до особливо емоційно навантажених у контексті твору думок письменник виділяє окремі слова курсивом, що є певним виявом авторської довіри та запрошенням читача до творчого діалогу.

Доведено необхідність вивчення роману як у загальноосвітніх закладах, так і у вишах: історичні реалії нелегких для України часів представлено незаангажовано, правдиво та просто, що дасть змогу молоді одержати не лише естетичне задоволення від читання, а й відчуття реалії зазначеного періоду та краще пізнати історію своєї країни.

Ключові слова: сучасна українська література, Андрій Кокотюха, «Таємне джерело», детективний роман.

Предмет наукової розвідки – роман Андрія Кокотюхи «Таємне джерело», за визначенням видавців, «детектив у стилі ретро, сюжет якого замішаний на

українській готиці»¹. Андрій Кокотюха (1970 р. н.) – надзвичайно плідний автор, на рахунок якого понад 80 книжок. Його роман «Таємне джерело» розрахований на масового читача². У цьому контексті погоджуюся з дослідницею Софією Філоненко: «Сегмент масової літератури наразі активно розвивається, кількість видань поступово переходить у літературну якість... В елітарної і масової літератури різні “логіки” і “практики”, якщо скористатися словами Кена Гелдера (Ken Gelder), різні функції, і читачі мають щодо них абсолютно різні очікування»³. Кокотюха відкрито звертається до свого читача в післямові до роману, акцентуючи увагу на важливих для нього моментах читачької рецепції: «Сподіваюся, не нудьгували, читаючи цю книгу... Але ви, мої улюблені читачі, сподіваюся, також не залишилися байдужими до реального часу, в якому розгортаються події роману. ... Сюжет – вигадка. Радянська Україна, в якій усе це відбувається, – на жаль, ні. Поміщати вигаданих героїв у справжню реальність – складова мого творчого методу, мого світогляду журналіста і моя письменницька позиція»⁴. Горизонт очікування, за Гансом Робертом Яуссом (Hans Robert Jauss), наперед задає автор – читачеві варто зупинити увагу на історичних реаліях тексту, щоб осягнути його ідею: страхіття радянської антилюдяної системи забувати не маємо права, свою історію мусимо пам'ятати.

На сьогодні творчість А. Кокотюхи присвячено незначну кількість літературознавчих праць. Щодо досліджуваного роману знаходжу лише окремі рецензії та студентські статті⁵.

Найдетальніше дослідила творчість А. Кокотюхи літературознавиця С. Філоненко, яка зазначила: «У “Таємному джерелі” зійшлися докупи три лінії творчості письменника. Найперша – “готична” детективна проза: у романах “Темна вода”, “Легенда про Безголового”, “Пророчиця” та “Аномальна зона” колізія вибудовується навколо спроби раціонально пояснити містичні злочини. По-друге, новий твір продовжує лінію рیمейків фольклорних сюжетів, започатковану оригінальною “Язикатою Хвеською”. Третя лінія – “Червоний”, у якому пригоди героїв на тлі післявоєнної історії дали автору підстави зробити глибокі морально-психологічні та соціально-політичні висновки про антилюдську, антиукраїнську сутність радянської влади»⁶.

Юрій Макаров, автор передмови до книги⁷, резонно відзначив у ній елементи «фольклорної містики», «наукової фантастики», «політичного трилера», «ліричної мелодрами» і «психологічного детективу».

¹ Див. анотацію до роману: Кокотюха А. Таємне джерело: роман. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. 320 с. (Серія «Детективна агенція ВО»).

² Літературознавці зазначають, що твори масової літератури передбачають спрощене комфортне читання. Їхні типові ознаки – пригодницький або звulьгаризований романтичний сюжет, який має зовнішню напружену динаміку і часто щасливий фінал. До масової літератури відносять, зокрема, і детективні та кримінальні романи.

³ Філоненко С. Місія здійснення: популярна література у дзеркалі критики: літературно-критичні статті. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2017. С. 10.

⁴ Кокотюха А. Таємне джерело: роман. С. 312.

⁵ Див.: Грицюта О. В. студентка; Тендітна Н. М. кандидат філологічних наук, доцент, Донбаський державний університет. Художні варіації втілення образу смерті у романі Андрія Кокотюхи «Таємне джерело». *Молодий вчений*. URL: <http://molodyvcheny.in.ua>

⁶ Філоненко С. Місія здійснення: популярна література у дзеркалі критики... С. 15.

⁷ Кокотюха А. Таємне джерело. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. 288 с.

Мета дослідження – аналіз проблематики, образів та мови твору.

Епіграф – «Він був готовий робити ідіотські жести, аби підштовхнути події. Будь-які» – взято з роману норвезького письменника Ю. Несбю (Jo Nesbø) «Таргани», головний герой якого також детектив – Гаррі Голе. Легко простежити спільні риси між цими персонажами: обидва розумні, уважні, наділені неабиякою інтуїцією у своїй справі, демонструють принциповість і прагнуть досягти справедливості, чим спричиняють незадоволення керівництва, страждають від алкоголізму через бажання хоч тимчасово забути про «тарганів», породжених навколишньою реальністю, які мучать їх. У тексті роману автор обіграє ці слова: підполковник Бурков пояснює своєму підлеглому Князевичу позицію верхів щодо його поведінки, через яку той потрапив у немилість: «Аби ж ти тоді не робив цілком зайвих рухів... Вважай, оця мертва вода в Гайвороні твій шанс утриматися на плаву»⁸.

Вагома для розуміння суті роману антропоніміка, має, на перший погляд, має іронічне забарвлення, проте передбачає досить серйозне прочитання персонажів (як і стилю всього тексту): від казкового Адамика (алюзія на біблійного Адама та приреченість людства на страждання) до головного героя Ігоря Князевича й полковника Половця (згадаймо «Слово о полку Ігоревім»). Ігорю 33 роки (алюзія на вік Ісуса Христа); він близький до ліричного героя Данте, який на половині життєвого шляху заблукав у темному лісі в пошуках життєвої істини. З певною іронією автор змальовує Князевича (капітана, слідчого карного розшуку Головного управління внутрішніх справ) у главі «Делон», про що свідчить сама назва: дружина Ігоря «зацікавилася перспективнішим за нього москвичем...»⁹, і вони розлучилися, розмінявши двокімнатну квартиру на дві однокімнатні, на роботі став ізгоєм (назва 4-ї глави) через те, що «не маючи наміру мовчати та спускати все на традиційних гальмах, він на свій страх і ризик викликав на допит одного з інструкторів ЦК»¹⁰ у справі з наркотиками, у якій фігурував син Щербицького, першого секретаря ЦК КПУ. Керівництво відправило його у вимушену відпустку, поки вирішить його долю у верхах, і він запив, відчуваючи себе «вигнанцем з раю, не менше»¹¹. Тому дантівські слова: «На півшляху свого земного світу/ Я трапив у похмурий ліс густий./ Бо стежку втратив, млою оповиту./ О, де візьму снаги розповіді/ Про ліс листатий цей, суворий, дикий./ Бо жах від згадки почина рости!» – саме про нього, адже «... Хоч мав лише тридцять три, уже встиг заморитися від усього цього: непомірні кар'єрні апетити колишньої; робота, де останнім часом частіше спускають вказівки ловити тільки "правильних" злочинців, тобто – жодним боком не пов'язаних із партійним і радянським керівництвом; країна, про невидиме життя якої йому було відомо значно більше, ніж треба знати пересічному радянському трудівникові...»¹². Ігор розумів, що в радянській системі без партквитка (яким би розумним і талановитим не був) він ніколи не досягне жодних посад, проте інтуїтивно уникав вступу до партії.

Отже, рай насправді виявляється справжнім пеклом, а чистилищем для героя стає віддалене західне село Гайворів, куди його заслали розслідувати дивні смерті комсомольського ватажка і двох партійних діячів, які нібито отруїлися водою з

⁸ Кокотюха А. Таємне джерело: роман. С. 59.

⁹ Там само. С. 18.

¹⁰ Там само. С. 39.

¹¹ Там само. С. 40.

¹² Там само. С. 21.

джерела Святої Варвари. Епілогом до цієї справи послужив відеозапис із психікарні у Львівській обл. Проповідування Григорова Якова Васильовича можемо вважати ідейною кульмінацією роману: «Ваша влада не від Бога, а від Сатани. Ви – слуги диявола, пекельне плем'я, ви безбожники та грішники... Ви забрали все, ви морили нас голодом та війнами, ви руйнуєте наші храми та виселяєте нас із наших земель. Ви забираєте у людей усі права. Тільки права думати в мислячої людини забрати ніхто не може... За це воздається вам уже на цьому світі»¹³.

Приїхавши до Тернополя для розслідування справи, «сам Князевич вирішив власних помилок не повторювати і відразу ж поставити до відома тих, кого *треба*¹⁴, готуючись будь-якої миті відійти убік»¹⁵. Відряджаючи підлеглого, Бурков пояснює: «Сам знаєш політику партії: релігія – опіум для народу. В західних областях Української РСР народ ще забитий, скільки там більшовики, менше сорока років? Не всі пережитки вибиті»¹⁶. Проте село Гайворів та його мешканці кардинально змінюють світогляд Князевича – ті, хто для влади вороги, насправді виявляються мудрими, добрими, людяними, справжніми.

Галина Дорош, місцева цілителька або, як про неї писали радянські газети, «забита відьма», вдова (на її чоловіка батько комсомольця Боровчука написав «донос», просто так написав, аби похвалили). А Лизгунов «зліпив справу так само, аби мати похвалу перед пенсією... прирекли померти в дурдомі від уколів...»¹⁷. На запитання Князевича, чи робив Дорош щось незаконне, секретар партійної організації села відповів: «Він ненавидів владу і персонально нас, комсомольців та комуністів. Це вже, я вважаю, своєрідний трамплін для злочину»¹⁸ – мати двох доньок, які поспішили відмовитися від неї, щоб не мати проблем із владою. Баба Галя радіо й телевізор – «таких брехунців у себе в хаті тримати не збиралася»¹⁹, вважаючи не просто шкідливим, а навіть гріховним те, що лунало з них. За своє життя «ховалася по лісах від бомбових дощів, утікала від вивезення на роботу до Німеччини, ... втекла від переселення до Сибіру»²⁰. За часів підрадянської України представники влади звикли мати зиск із неї: «Дільничний Козуб... призвичаївся щось мати з Галини Дорош... радянський міліціонер не був би радянським міліціонером, якби не користався службовим становищем»²¹.

Баба Галя бачила душі людей: вона відверто сказала Ігорю: «... ти якраз не поганий, не лихий, просто слуга... Вони пишуть доноси, заяви, судять, читають вироки, карають, милують. Вони не вірять у Бога, бо самі хочуть бути богами... Хочуть бути на іконах, як вожді...»²².

Село Гайворів стало прихистком для людей, неугодних для системи. Так шкільним сторожем, якого обожнювали всі дітлахи, був Віктор Рогоза, у минулому

¹³ Кокотюха А. Таємне джерело: роман. С. 46–47.

¹⁴ Тут і надалі зберігаються авторські виділення курсивом і вони мають додаткове емоційно-смісловне забарвлення, про що йтиметься далі.

¹⁵ Кокотюха А. Таємне джерело: роман. С. 61.

¹⁶ Там само. С. 49.

¹⁷ Там само. С. 170.

¹⁸ Там само. С. 183.

¹⁹ Там само. С. 10.

²⁰ Там само. С. 16.

²¹ Там само. С. 15.

²² Там само. С. 170.

професор, колишній викладач хімії директора школи, який і дав йому житло та роботу. Працював Rogoza в Тернополі, поки не «заарештували кількох викладачів... за поширення явної брехні проти радянського устрою... та буржуазний націоналізм...»²³.

Фельдшером був Кудімов Роман Миколайович – «класний лікар, терапевт, вчився у Харкові, жив у Рівному, завідував терапевтичним відділенням обласної лікарні»²⁴. Через те, що Кудімов написав позитивний відгук на свого заступника, у якого виявили антирадянську літературу, його «поперли» з роботи, «розлучився майже відразу, жінці такий не потрібен»²⁵.

Бібліотекарка – «вдова одного з ворогів народу, ніде не могла знайти роботу, хоча в неї навіть учений ступінь є»²⁶.

Можна констатувати, що автор вдається до певної гри з читачем: він розкриває вагомні питання через героїв, яких лише згадують ніби між іншим другорядні персонажі. Зокрема, Орест Пилипів, майор, який зустрів Князевича в Тернополі, розповідає йому про пані Христину, паталогоанатома, яка може дістати будь-які дефіцитні товари (каву, вірменські й молдавські коньяки, польські цукерки, ковбаси й ікру) без проблем: «... хто і навіщо все це їй несе, поняття зеленого не маю і знати не хочу»²⁷. Лише ознайомлений зі страшними реаліями тих часів читач здатен зрозуміти, за що паталогоанатом мав такі привілеї – що, скільки і від кого він мав за це замовчувати. Про це говорить ще одна героїня, колишній політв'язень, п. Анеля: «Люди в нашій країні помирають від різного... Над всякою смертю тут можна багато думати. Пані Христина – майстер своєї справи, до неї везуть усіх важливих мерців»²⁸. Саме п. Анеля розповідає Князевичу про джерело: «Праведникам джерело Святої Варвари дає життєву силу. А в тих, хто грішить, забирає життя. Можна обдурити людину... Дурять навіть багатьох людей, мільйони. Обдуреними є цілі країни й народи. Та Бога не обдуриш. Він усе бачить»²⁹.

Протиставляються жителям села т. зв. жертви: сексуально стурбована викладачка атеїзму Софія Григорівна Новицька, яка зламала долю студента Антона Мазура (вона полюбляла молоденьких хлопчиків і, по суті, згвалтувала його. Антон насмілювався заявити на неї у ректорат, за що «вірна комуністка домоглася його виключення з інституту»³⁰), після чого забрали до лав радянської армії, де панувала дідовщина, як наслідок – скалічений юнак більше ніколи не стане на ноги – назавжди залишиться інвалідом).

Енкаведист Андрій Іванович Лизгунов (прізвище говорить саме за себе) «командував винищувальним загonom МДБ. Особисто розстрілював бандерівців як ворогів радянської влади, чим дуже пишався, ... дуже любив виступати, особливо – перед школярами, ... приїде ... у село, йому наженуть у клуб людей, і він вихваляється, як убивав їхніх дідів, навіть чийхось батьків»³¹.

²³ Кокотюха А. Таємне джерело: роман. С. 182.

²⁴ Там само.

²⁵ Там само.

²⁶ Там само. С. 184.

²⁷ Там само. С. 69.

²⁸ Там само. С. 82.

²⁹ Там само. С. 85.

³⁰ Там само. С. 90.

³¹ Кокотюха А. Таємне джерело: роман. С. 89.

Третій – комсомольський ватажок Юрій Боровчук, який звалтував молоду вчительку Марію Романів. Дівчина підпільно зробила аборт і більше ніколи не матиме дітей. Маріїн батько заявив на нього, проте йому швидко пояснили: «Боровчук не міг такого вчинити, він комсомольський активіст, кандидат у лави КПРС... це звинувачення легко можна подати наклепом на владу. Мовляв, знаємо ми тут вас, бандерівців прихованих»³².

Отже, жертвами, які померли від джерельної води, стали: «Там комуністка – сексуально нестримана, там – колишній кат, який пишається своїми діяннями, там – секретар комсомольської організації, він же – гвалтівник»³³. Дізнавшись про це, Ігорю вже не хотілося шукати відповіді: «Адже виходило – він знайшов тут, у далекому селі на Заході України, те, від чого вперто намагався втекти у Києві... Якщо злитися на кого, то хіба на самого себе, власне безсилля дорослого тридцяти трьох років, чоловіки перед необхідністю приймати та виконувати чужі рішення»³⁴.

Типовий образ радянського комуніста – Цибух Петро Андрійович – стукач (символічна назва 19-го розділу) – секретар місцевої партійної організації. Характеризуючи Князевичу село, він категорично заявив: «Тут живуть вороги... нашої влади, нашого способу життя, наших ідей та державного ладу... Їм тільки дай привід, вони радянську владу... з гноєм змішають... Бо всі тут – бандерівці!»³⁵. Його антипод – Рогоза, який намагається захистити село, що стало для нього рідним. Саме вони з Кудімовим (хоча й не були місцевими жителями) допомагають Дмитрові Ярчуку, 19-літньому дезертиру, який утік з Афганістану, бо не міг змиритися з тим, що під прицілом своїх же має убивати невинних жінок і дітей: «У чому мій обов'язок? Ти знаєш, що таке зачистка? Про таке в газетах не пишуть, радіо не скаже, телек не передасть! А я сам ходив туди, сам, оцими ось руками розстріляв хлопчика в кишляку! ... Я випустив у нього весь ріжок, брате! Бо позаду, за спиною, за три кроки, стояв сержант Лопарьов, наставивши дуло на мене!»³⁶. Дмитро, переховуючись у лісі, випадково дізнався про те, що біля їхнього джерела Святої Варвари будують спеціалізований урядовий санаторій для найвищого керівництва СРСР, щоби продовжувати їхнє життя, а отже, й перебування при владі, цілощодою водою. З відчаєм Дмитро звернувся до Князевича: «Вони не повинні жити довго, брате! Брежнев Леонід Ілліч, Андропов Юрій Володимирович, усе політбюро, наш... Щербицький Володимир Васильович – вони мусять померти швидше, лише тоді все це скінчиться! І не тільки Афган... Але не можна, не можна допускати, аби їм продовжували життя!»³⁷. Дмитра розстріляли впритул солдати – охоронці джерела, незважаючи на крики Ігоря, який намагався їх зупинити. Полковник Половець із комітету державної безпеки СРСР, який відповідав за будівництво, хоча й був родом із Бродів Львівської обл., твердо вірив, що «помирати їм зараз від старості й хвороб – політично неправильно... це створює загрозу державній безпеці... Чого чекати від нової влади?»³⁸. Князевич несподівано для себе довершує незакінчену

³² Там само.

³³ Там само. С. 92.

³⁴ Там само. С. 142.

³⁵ Там само. С. 178.

³⁶ Там само. С. 251.

³⁷ Там само. С. 256.

³⁸ Кокотюха А. Таємне джерело: роман. С. 279.

справу Дмитра: щоб зупинити будівництво санаторію, він повідомляє Половцю, що Ярчук уже встиг людям розповісти про секретний об'єкт, а отже, жителі села продовжуватимуть тріти воду.

Невипадкові художні твори, про які говорять Ігор із професором, зокрема «Східний експрес» Агати Крісті (Agatha Christie)³⁹: «... той, кого зарізали в поїзді, є жертвою лише за так званою формальною логікою. Насправді ж він заподіяв людям чимало горя. – Своїм убивцям, – уточнив Князевич»⁴⁰ (обидва розуміли, що йдеться саме про вбивства у Гайворові) та «Перевтілення» Франца Кафки⁴¹, адже своєрідне духовне перевтілення сталося у Гайворові з Ігорем Князевичем (а не тільки формальне, про що йдеться у главі 17 «Перевтілення»⁴², та фізичне у мареннях після чаю, яким пригостив його сторож-професор: «... рука видо-вжувалася настільки, що стала довшою за свого власника, котрий далі лежав на спині тепер уже посеред величезної кімнати, всерйоз відчуваючи себе хробачком, мурашкою у великій та вже неосяжній коробці»⁴³, чи, згадаймо епіграф, можливо, тарганом, якого легко знищити тим, у кого в руках влада), про що свідчить фінал роману. «Задивившись на воду, Князевич повністю очистив голову та відімкнувся від зовнішнього – мертвого – світу. Тож коли ззаду надійшов Половець та легенько вдарив по спині, здригнувся, повернувся рвучко, ніби збираючись дати відсіч лютому нападникові»⁴⁴. Отже, «жива вода» очистила Князевича, допомогла йому перемогти Половця, захистити від нього і тих, хто за ним стоїть, село й людей, які стали для Ігоря рідними, бо змогли зберегти своє людське «я», не дали розчавити себе системі, не пішли на компроміс із владою. Саме тому в тексті роману одна з основних стилістичних фігур – антитеза, яка ґрунтується на антонімічному вживанні займенників «наші» (жителі Західної України, зокрема Тернополя та с. Гайворів) – «ваши» (усі представники радянської влади)⁴⁵.

Остання розмова з проф. Рогозою, який, як з'ясував Князевич, і готував «мертву воду», чітко визначивши свою мотивацію: «Але якщо ти схильний до гріха, то краще не йди до влади... партквиток у цій країні дає необмежену владу..., якщо в кишені гвалтівника або іншого негідника червоний партійний квиток, це його врятує від заслуженої кари... Скільки за цей час буде Чехословаччин і Афганістанів? Скільки ще посадять у концтабори та психушки? Наскільки далі ми ще відірвемося від нормального цивілізованого світу, де люди справді знають, що таке свобода, честь, гідність? Де міру власної свободи не регулюють партійним квитком?»⁴⁶ – стала вирішальним аргументом для Князевича на користь с. Гайворова, його мешканців і насамперед самого Ігоря. Він вирішив залишитися з цими людьми, щоб захистити їх, щоби відчути себе людиною, здатною приймати власні рішення. Остання глава тому й називається «Одне велике» – рішення, почуття, нове життя.

³⁹ Там само. С. 203–204.

⁴⁰ Там само. С. 204.

⁴¹ Там само. С. 196.

⁴² Там само. С. 154.

⁴³ Там само. С. 208.

⁴⁴ Там само. С. 284.

⁴⁵ Там само. С. 99, 109, 178, 213 тощо.

⁴⁶ Там само. С. 300.

Як і герой Данте, у фіналі Ігор знаходить своє кохання – Марію, яка, до речі, вчителька історії (на мою думку, у цьому контексті це ім'я не так асоціюється з Біблією, як є аллюзією на Марію Уласа Самчука – дівчина зі села, яка, незважаючи на те, що її згвалтував представник влади і перед багатьма людьми вона стала винною без вини, намагається жити далі, не ховаючи очей і правди). «У нас усе піде добре. Інакше не може бути. Інакше все дарма»⁴⁷, – запевняє він Марію.

У романі висвітлено низку проблем підрадянської України:

- брехливість радіо і телебачення⁴⁸;
- дефіцит продовольчих товарів та торгівля з-під прилавку⁴⁹;
- пияцтво⁵⁰;
- відмова дітей від «неблагонадійних» батьків⁵¹;
- знущання над людьми у психлікарнях, з яких мало хто вийшов живим⁵²;
- зловживання службовим становищем⁵³;
- підслуховування та доноси⁵⁴;
- антирелігійна політика радянської влади⁵⁵;
- вимушене переселення до Сибіру⁵⁶;
- усемогутність і безкарність партійних діячів⁵⁷;
- відносини СРСР та Америки⁵⁸;
- війна в Афганістані⁵⁹;
- виступи проти радянської влади⁶⁰;
- доля політв'язнів⁶¹;
- радянська система освіти⁶²;
- дідовщина в армії⁶³.

Здійснивши інтерпретацію роману, можна стверджувати, що Андрій Кокотюха ставить перед своїми читачами вагомі морально-етичні та соціально-політичні питання. Вважаю актуальним вивчення роману в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах.

⁴⁷ Кокотюха А. Тасмне джерело: роман. С. 307.

⁴⁸ Там само. С. 10, 251, 297.

⁴⁹ Там само. С. 10, 21, 26, 69–70, 108, 129.

⁵⁰ Там само. С. 24, 25, 60, 70.

⁵¹ Там само. С. 11.

⁵² Там само. С. 14, 33, 45, 170.

⁵³ Там само. С. 15.

⁵⁴ Там само. С. 30–31, 35, 50.

⁵⁵ Там само. С. 14, 109–110, 156, 158.

⁵⁶ Там само. С. 16, 99.

⁵⁷ Там само. С. 18, 20–21, 35, 38–40.

⁵⁸ Там само. С. 28.

⁵⁹ Там само. С. 29, 32, 62, 65, 251.

⁶⁰ Там само. С. 46–49, 53, 57.

⁶¹ Там само. С. 80.

⁶² Там само. С. 114, 118.

⁶³ Там само. С. 90.

REFERENCES

Kokotiukha, A. (2013). *Taiemne dzherelo*. Kharkiv: Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia» [in Ukrainian].

Kokotiukha, A. (2019). *Taiemne dzherelo: roman*. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan (Serii «Detektyvna agentsiia VO») [in Ukrainian].

Filonenko, S. (2017). *Misiia zdiisnenna: populiarna literatura u dzerkali krytyky: literaturno-krytychni statti*. Melitopol: Vydavnychy budynok Melitopolskoi miskoi drukarni [in Ukrainian].

Tetiana CHONKA

PhD

Associate Professor at the Department of Philology (Ukrainian branch)

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5567-813X>

e-mail: tchonka14@gmail.com

ARTISTIC INTERPRETATION OF THE SOVIET REALITY IN THE DETECTIVE NOVEL BY ANDRII KOKOTIUKHA «SECRET SOURCE»

A complete problem-thematic analysis of the detective novel by the modern Ukrainian writer, Andrii Kokotiukha's «Secret Source», was done. The diversity of the Soviet reality at all levels presented in the text – ideological-thematic, linguistic-stylistic, and figurative – was analyzed. Emphasis is placed on the originality of the writer's authorial style in depicting the unattractive, cruel life truth of the Soviet era, conveyed in light, emotionally colored language in the form of a fascinating detective story with the elements of Ukrainian Gothic.

It is stated that the novel comprehensively covers the Soviet reality: from domestic to philosophical – ideological intolerance of inhuman power, its struggle against religion and dissent, political pressure in all spheres of public life, intrusion into personal life, mass exile to Siberia and the violent death in mental hospitals, the lies of the media, the relations between America and the USSR, the war in Afghanistan, the omnipotence and impunity of politicians, abuse of office, and so on.

Emphasis is placed on the linguistic specificity of the work: the use of historicisms, dialectisms of the certain area where the events took place (Ternopil, Lviv region), polonisms – give the reader the opportunity to dive deeper into the chronotope of the novel. To draw attention to the particularly emotionally charged thoughts in the context of the work, the writer highlights individual words in italics, which is a certain expression of the author's trust and an invitation to a creative dialogue for the reader.

The necessity of studying this novel both in secondary schools and universities has been proved: the historical realities of difficult times for Ukraine are presented in the novel impartially, truthfully, and simply, which will allow young people not only to get aesthetic pleasure from reading but also to feel the realities of the period, learn the history of your country.

Keywords: modern Ukrainian literature, Andrii Kokotiukha «Secret Source», detective novel.